

2. История социальной педагогики / Под ред. М. А. Галагузовой. – М., 1999. – С. 300 – 312.
3. Наторп П. Социальная педагогика. – СПб.: Книгоиздательство О. Богдановой, 1911. – 360 с.

**Вольнова Л. М.,
м. Київ**

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Анализируется сущность психологической компетентности специалиста сквозь призму понятий “психологическая культура”, “компетентность”, “профессиональная компетентность”; представлены рекомендации по развитию психологической компетентности студентов – социальных педагогов.

Сучасна освіта припускає своєю основною метою духовно розвинену освічену особу. Освіта, яка є необхідною складовою культури взагалі, будується на особово-орієнтованому підході, котрий забезпечує свободу вибору з метою задоволення освітніх, духовних і культурних потреб особи [18]. Водночас, входження особи в світ життєвих значень і культурної діяльності складає об'єкт педагогічної роботи. У зв'язку з цим, сучасні вимоги до фахівців в області підготовки до роботи у сфері “людина-людина”, зокрема, до соціально-педагогічної діяльності, неможливо уявити без формування професійної культури й, особливо, психологічної.

Як указує Л. С. Колмогорова, психологічна культура “включає грамотність і компетентність в психологічному аспекті розуміння людської суті, внутрішнього світу людини та самого себе, людських відносин і поведінки, гуманістично-орієнтовану ціннісно-смыслову сферу, розвинуту рефлексію, а також творчість у власному житті” [11, 52]. Саме в рамках психологічної культури – як її складова та необхідний компонент – виділяється рядом авторів [5; 12; 17] психологічна компетентність.

Останніми роками проблема психологічної компетентності майбутнього фахівця привертає все більше увагу дослідників і практиків. Різними вченими запропоновані теоретичні моделі компетентності, визначені її роль у сфері педагогічної діяльності та в системі підготовки педагогічних кадрів, а також місце в структурі професійної компетентності.

Теоретичний аналіз також показує, що сьогодні вивчені такі компоненти психологічної компетентності майбутнього фахівця: професійна самосвідомість (Д. В. Розін), ефективні стилі діяльності (Н. В. Кузьміна, А. К. Маркова) та педагогічного спілкування (С. Л. Бранченко, Г. А. Ковальов, С. А. Шеїн), психологічні уміння, комунікативна компетентність (Ю. М. Жуков, Л. А. Петровська), професійно-значущі особові якості (Ф. М. Гоноболін, І. М. Юсупов). Закономірно виникає ряд психологічних досліджень, що розглядають різні аспекти професійної психологічної підготовки фахівця в педагогічному вузі (Е. І. Ісаєв, А. В. Петровський, А. І. Щербаков).

Відомо, що психологічною компетентністю сучасного фахівця в значній мірі визначається його успішність у професійній діяльності. Сформованість психологічної компетентності гарантує дбайливе поводження з професійно-значущим потенціалом власної душі та потенціалом пізнавальної та особової сфер майбутніх фахівців. Проте аналіз результатів дисертаційних досліджень [2; 3; 6; 7; 10; 21] показує, що в даний час відсутнє чітке однозначне розуміння суті, структури та змісту психологічної компетентності соціального педагога. Крім того, вона нерідко зароджується та розвивається стихійно на основі життєвських знань і власного досвіду.

Як вказує Є. Т. Гогунів [4], недостатність уваги цьому компоненту психологічної культури саме під час навчання фахівців зумовлює значні недоліки в аспекті їх професійно-психологічної підготовки, зокрема: 1) психологічну невпевненість в своїх професійних можливостях; 2) шаблонність професійних дій в області методичного забезпечення робочого процесу; 3) нездатність до новаторських рішень, боязнь помилок; 4) підвищену тривожність, надмірну концентрацію уваги на собі; 5) значні переживання, знижену мотивацію до професійної діяльності; 6) відсутність умінь використовувати на практиці засоби та методи психологічної дії, саморегуляції; 7) визнання власної безпорадності в організації психолого-педагогічного забезпечення соціально-педагогічного процесу або зайву самовпевненість в цьому питанні тощо.

Таким чином, говорити про те, що всі питання, пов'язані з психологічною компетентністю майбутнього соціального педагога, остаточно вирішені, поки не доводиться. Немає ще єдиної точки зору на її структуру, існує недостатня кількість ефективних методик її формування, спостерігається і деяка роз'єднаність учених з приводу термінології.

У зв'язку з вищезначеним, у нашому дослідженні ми зосередили свою увагу на *проблемі* психологічної компетентності майбутнього соціального педагога. *Метою* нашого *дослідження* став аналіз відповідного понятійно-категоріального апарату та вивчення можливостей формування психологічної компетентності соціальних педагогів у процесі навчання у вузі.

Вважаємо, що будь-які практичні рекомендації будуть недоречними без розкриття та диференціації понять, що описують феномен психологічної компетентності.

Зазначимо, що поняття “*компетентність*” щодо характеристики рівня професійної підготовки використовується відносно недавно. Так, у “Словнику іншомовних слів” (1977), подаються такі тлумачення цього поняття [19, 344-345]:

“Компетентність – поінформованість, обізнаність, авторитетність.

Компетенція (від лат. *compeo* – взаємно прагну; відповідаю, підходжу) – коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи; коло питань, з яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід.

Компетентний (від лат. *competens (competentis)* – належний, відповідний) – 1) досвідчений у певній галузі, якомусь питанні. 2) повноважний, повноправний у розв'язанні якоїсь справи”.

В зарубіжній літературі [18] поняття компетентності (від лат. *competentia* – приналежність по праву, відповідність) пов'язується з обізнаністю, знанням і

розумінням суті якої-небудь сфери діяльності, життя, здатністю адекватно використовувати, застосовувати отримані знання та навички.

В сучасному розумінні компетенція розглядається в таких аспектах [16, 874]:

- “добра обізнаність із чим-небудь;
- коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи”.

Зміст поняття “компетентний” також виражається в двох аспектах [16, 874]:

– “який має достатні знання в якій-небудь галузі, який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий;

- який має певні повноваження; повноправний, повновладний”.

З означеного вище витікає, що компетентність і компетенція є взаємодоповнюючими та взаємообумовленими поняттями. Компетентна людина, що не володіє повноправністю (компетенцією), не зможе повною мірою та в соціально значущих аспектах її реалізувати. На цій основі у фахівця розвиваються передумови до виникнення рольового конфлікту, який досить руйнівно впливає на саму людину та створює конфліктні ситуації в групі та колективі. Ще більш асоціальною є діяльність некомпетентної людини, що володіє повновладністю. У зв'язку з цим компетентність студентів стає основним якісним показником освітнього процесу у вузі, тому її досягнення можна вважати педагогічною метою.

Проведений нами аналіз наукової літератури щодо питань *професійної компетентності* дозволив виділити, як мінімум, два підходи до дефініції “компетентність”: соціально-психологічний і психолого-педагогічний. В контексті соціально-психологічного підходу поняття компетентності в основному розглядається стосовно професійної діяльності фахівців сфери “людина-людина” (зокрема, педагогічної та управлінської), а також в ракурсі залученості особи до процесу спілкування, системи людських взаєностосунків і з позиції виконання індивідом певної соціальної ролі (А. В. Євсєєв, К. В. Коблянська, Н. В. Кузьміна, Л. А. Петровська та ін.). В рамках психолого-педагогічного підходу переважно представлені тлумачення поняття компетентності відносно праці вчителя (І. А. Колесникова, Н. Є. Костильова, М. І. Лук'янова, А. К. Маркова, Л. М. Мітіна й ін.).

Крім того, деякі автори [18] зазначають, що компетентність – складова не тільки професійної культури, вона також може бути загальною, допрофесійною. Відмінність професійної психологічної компетентності від загальної полягає в колі вирішуваних задач, проблем, а також рівні їх рішення.

Ми свою увагу зосередили, насамперед, на розумінні *психологічної компетентності* (ПК) як певної структури професійної діяльності. Контент-аналіз найбільш поширених визначень цього поняття дозволив виділити його основні характеристики:

– складне “професійно-значуще особистісне утворення” [3; 10] в системі соціально-педагогічної діяльності [18],

– система знань, умінь і навичок [14]; виникає на основі синтезу теоретичних і практичних психологічних знань, умінь, навичок [3; 10]; є сукупністю психологічних знань і заснованих на них умінь з домінуючою представленістю останніх [18]; своєрідний особовий інструментарій фахівця [20].

– забезпечує ефективне виконання його професійної діяльності [20], готовність і можливість фахівця психологічно мислити та діяти в учбово-пізнавальній, імітаційно-модельованій і реальній професійно-педагогічній діяльності [3; 10]; забезпечує не тільки загально-психологічну підготовленість, але й високий рівень професійної самосвідомості, вміння управляти своїми психічними станами [14].

На основі поданих визначень рядом дослідників [2; 20; 21] закономірно виділяються дві сторони психологічної компетентності: інтелектуальна (когнітивна – психологічні знання та психологічне мислення); практична (дієва – психологічні вміння та навички).

Значний інтерес становить дослідження Н. В. Андронові [20], котра на основі аналізу численних джерел формує принципову позицію, що полягає в таких твердженнях: ПК необхідна фахівцям сфери “людина – людина”; ПК завжди опосередкована змістом діяльності фахівця; ПК є частиною психологічної культури фахівця та елементом його професіоналізму.

Важливо, на думку Л. А. Мальц [15], при тлумаченні психологічної компетентності враховувати здатність педагога приймати психологічну інформацію, осмислювати її, включати в мотиваційно-особовий план, будувати на її основі систему відносин, приймати адекватні психологічні рішення. Автор наголошує, що термін “психологічна компетентність” виходить за рамки психологічної грамотності та повинен включати професійно-дієвий компонент, особові установки на сприйняття та використання психологічної інформації.

Таким чином, враховуючи вищезначене та перефразовуючи думку І.С. Якиманської [15], психологічну компетентність у соціально-педагогічній сфері можна розглядати, як: сукупність знань, умінь і навичок з психології; чіткість позиції відносно ролі психології в професійній діяльності соціального педагога; вміння використовувати психологічні знання в соціально-педагогічній роботі з клієнтами; вміння бачити за поведінкою клієнта його стан, рівень розвитку пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери, рис вдачі, здатність орієнтуватися, оцінювати психологічну ситуацію у відносинах з особою та колективом і обирати раціональний спосіб спілкування; педагогічно грамотно протягом тривалого часу впливати на психіку клієнта для його гармонійного розвитку.

Розкриваючи далі питання психологічної компетентності, слід зазначити, що, за даними Н. В. Кузьміної [14], психологічна компетентність складається з декількох взаємозв'язаних підструктур: соціально-психологічної компетентності; соціально-перцептивної компетентності; аутопсихологічної компетентності; психолого-педагогічної та комунікативної компетентності. Така диференціація, на думку більшості дослідників [1; 8; 9; 17], є достатньо повною та найбільш перспективною для подальшого вивчення даного феномена.

Як нами було вже зазначено вище, формування психологічної компетентності особи може відбуватися як стихійно, так і в ході спеціального навчання. Саме тому, окресливши основні теоретичні основи феномену психологічної компетентності, далі ми зосередили свою увагу на її формуванні в процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Щодо цього питання, то ми підтримуємо позицію Є. Н. Гогунова [4], згідно з якою в системі формування психологічної компетентності повинно бути представлено:

- 1) певне інформаційне поле (теоретичні знання);
- 2) область практичних навиків та умінь (практичний досвід);
- 3) перелік професійно значущих рис особистості (особистісно-діяльнісні якості).

Дамо характеристику кожному компоненту на прикладі навчальної дисципліни “Основи психологічного консультування та психокорекції” (спеціальність “Соціальна педагогіка. Практична психологія”, 4 курс).

Так, у процесі вивчення курсу у студентів повинні сформуватися *теоретичні знання* про: критерії ефективності психологічного консультування; основні види консультування; технологію ведення консультативної бесіди; особливості консультування різних категорій клієнтів.

В результаті засвоєння курсу студенти повинні засвоїти такий *практичний досвід*: вступати у взаємодію з клієнтом; проводити психологічний аналіз проблеми та психологічної ситуації; володіти техніками проведення різних видів психологічного консультування; виявляти в процесі психологічного консультування модальності внутрішнього світу клієнта: думки, почуття, бажання, можливості, інтегральні властивості “образу–Я”.

Щодо *особистісно-діяльнісних якостей*, необхідних майбутньому фахівцю – соціальному педагогу, то вони відображені у Моделі особистості ефективного психоконсультанта [13]: автентичність, відвертість власному досвіду, розвиток самопізнання, сила особи й ідентичність, толерантність до невизначеності, постановка реалістичної мети, прийняття особистої відповідальності, глибина відносин з іншими людьми, емпатія. На поданий перелік ми орієнтувалися і під час навчальної роботи.

Розвиток відповідних компонентів психологічної компетентності здійснювався в процесі виконання студентами різних видів роботи як під час самих занять, так і у формі домашніх завдань. Наведемо їх зразки:

підготовка доповідей:

Навички спостереження за клієнтом.

Підготовчий етап психологічного консультування.

Діагностичний етап психологічного консультування.

Рекомендаційний етап психологічного консультування.

Контрольний етап психологічного консультування.

Активізації пам’яті і мислення клієнта в процесі проведення психологічного консультування.

Специфіка сприймання клієнтом психолога.

Активізація розповіді клієнта на стадії сповіді.

Дії консультанта при наданні клієнту порад і рекомендацій.

Практика спілкування консультанта з клієнтом після закінчення консультації.

При написанні доповідей студенти повинні розкрити такі моменти: мета психологічної допомоги, роль психолога-консультанта, основні вимоги до нього, специфіка позиції і активність клієнта, взаємостосунки між психологом і клієнтом, психотехніка (основні методи, процедури).

практичні завдання:

Уявіть собі, що ви створюєте психологічну консультацію і вам необхідно практично організувати її роботу. З чого ви почнете це робити? Які кроки прослідують далі? Опишіть і поясніть необхідність кожного з планованих вами кроків. (Тема: “Організація психоконсультативної служби”).

Уявіть собі, що тепер вам необхідно підібрати кадри для роботи в створеній вами психологічній консультації, визначити найзручніший режим її роботи як для клієнтів, так і для працівників консультації. Ухваліть рішення з цих питань і поясніть його. (Тема та ж).

Розкресліть аркуш за формою реєстраційного журналу психологічної консультації. Впишіть в нього дані про двох-трьох потенційних клієнтів. (Тема: “Підготовка і проведення психологічного консультування”).

Підготуйте і заповніть дві-три індивідуальні картки клієнта. Внесіть в них дані про двох-трьох потенційних клієнтів. (Тема та ж. *Примітка:* останні два завдання краще всього виконувати, виступаючи в ролі реального помічника практично діючого психолога-консультанта).

Поуправляйтеся з декількома людьми у використуванні прийому зеркалації під час розмови з ними. (Тема: “Техніки психологічного консультування”).

Вивчіть напам'ять ті слова, що слід вживати психологу-консультанту в момент розставання з клієнтом після закінчення консультації. (Тема та ж).

Пригадайте випадки з вашого життя, коли між вами й іншими людьми були відсутні взаємні симпатії. Спробуйте пояснити, чим вони були викликані. (Тема: “Консультування з проблем міжособистісних відносин”).

Пригадайте випадки виникнення явних антипатій між вами й іншими людьми. Визначте їх причини. (Тема та ж).

Пригадайте, які проблеми, що стосуються взаєностосунків у сім'ї, були (якщо вони насправді мали місце) у ваших батьків? (Тема: “Сімейне психоконсультування”).

Якщо ви добре знаєте людину, котра тільки ще збирається одружитися, то спробуйте передбачити, що за проблеми можуть виникнути у неї в сім'ї через її власні індивідуальні особливості. (Тема та ж).

Пригадайте, будь ласка, які проблеми були у вас у взаєностосунках з вашими батьками в дитинстві. Користуючись накопиченим життєвим досвідом і отриманими психологічними знаннями, спробуйте точно визначити причини їх виникнення. (Тема: “Психолого-педагогічне консультування”).

Якщо у вашому діловому житті вже були моменти, пов'язані зі зниженням працездатності, то проаналізуйте їх, з'ясуйте їх причини, визначте для себе дієві способи підвищення працездатності. (Тема: “Консультування з питань саморегуляції в ділових відносинах”).

вправи:

Припустимо, що ви як психолог-консультант зустрічаєте в приміщенні психологічної консультації клієнта. Проведіть процедуру зустрічі клієнта з сусідом по парті, пригадавши та використавши все, що в цьому випадку повинен робити добре підготовлений психолог-консультант. (Тема: “Підготовка і проведення психологічного консультування”).

Припустимо, що сповідь вашого клієнта вже почалася. Продемонструйте на практиці процедуру емпатійного слухання клієнта. (Тема та ж.).

Програйте з ким-небудь сцену, в якій ви виконуватимете роль психолога-консультанта, а інша людина – роль клієнта. При цьому потенційний клієнт повинен буде вам заперечувати та виражати незадоволеність тим, як проводиться психологічна консультація. (Тема: “Техніки психологічного консультування”).

Виберіть кого-небудь зі своїх знайомих – краще за все, у кого в спілкуванні з іншими людьми часто виникають конфлікти. Проведіть з ним повне психологічне консультування на відповідну тему та порадьте йому, як позбулися конфліктів з людьми. (Тема: “Консультування з проблем міжособистісних відносин”).

Проведіть психологічне консультування будь-якої молоді сім'ї. Визначте основні проблеми, що є у взаєностосунках в цій сім'ї. (Тема: “Сімейне психоконсультування”).

Знайдіть сім'ю, в якій один з її членів, чоловік або дружина, мають дорослу дитину від минулого шлюбу. Проведіть психологічне консультування з питання, як уникнути конфлікту між дорослою дитиною та новою людиною в сім'ї. (Тема: “Психолого-педагогічне консультування”).

Візьміть як клієнта кого-небудь зі знайомих, хто не цілком задоволений своїм просуванням на службі. Проведіть з ним психологічну консультацію. Запропонуйте йому практичні рекомендації щодо вирішення його проблеми. (Тема: “Консультування з питань саморегуляції в ділових відносинах”).

розв'язання проблемних ситуацій:

Випадок А. Людині ще ніколи не доводилося, але належить виступити в ролі лідера. Вона, проте, побоюється, що у неї не все вийде так, як треба, і одночасно не знає точно, як слід поводитися в цьому випадку. Вона звертається в психологічну консультацію для того, щоб отримати від психолога-консультанта ділові поради з даного приводу. (Тема: “Консультування з проблем міжособистісних відносин”).

Варіант В. У дочки виникли проблеми у взаєностосунках з її чоловіком. На думку її батька, у виникненні цих проблем винна сама дочка, а на думку матері – в цьому винуватий її чоловік. В результаті між дочкою та батьком ускладнилися взаєностосунки, але в цьому конфлікті мати стоїть на стороні дочки та фактично підтримує її. Що ж до чоловіка дочки, то його позицію розділяє батько дочки. Розробіть практичні рекомендації всім сторонам. (Тема: “Сімейне психоконсультування”).

Випадок С. Батьки дітей-старшокласників не цілком задоволені тим, що їх діти дружать з однолітками, які з тих або інших причин не влаштовують батьків. Запропонуйте поради батькам. (Тема: “Психолого-педагогічне консультування”).

Випадок D. Невдача клієнта в конкуренції з людьми обумовлена тим, що клієнт має явно завищений рівень домагань. Це викликає надмірні, об'єктивно не реалізовані, очікування на успіх. Накресліть з клієнтом шляхи вирішення означеної ситуації. (Тема: “Консультування з питань саморегуляції в ділових відносинах”).

Наведені завдання відображають лише один з модулів – “Практика психологічного консультування”. Однак вони дозволяють показати, яким чином в

процесі навчальних занять у студентів можна формувати навички психологічної компетентності.

Таким чином, результати теоретичного дослідження та практичної роботи дозволяють нам зробити такі *висновки*:

– психологічна компетентність повинна стати базисною професійною характеристикою особистості не тільки соціального педагога, психолога або фахівця іншого профілю, але й структурним елементом будь-якої розвинутої та самоактуалізованої особи;

– розвиток психологічної компетентності у студентів у вузі буде ефективнішим за умов: розширення системи методів активного навчання у викладанні циклу психолого-педагогічних дисциплін; розвитку професійно-значущих психологічних умінь у процесі безперервної педагогічної практики; розширення науково-педагогічної роботи студентів.

Л і т е р а т у р а

1. Адольф В. А. Формирование профессиональной компетентности будущего учителя. / В. А. Адольф // Педагогика. – 1998. – №1. – С. 72-75.
2. Андропова Н. В. Умение разрабатывать психолого-педагогические рекомендации как компонент психологической компетентности учителя: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. психол. наук: спец. 19.00.07 “Педагогическая психология” / Н. В. Андропова. – Казань, 2000. – 16 с.
3. Варданан Ю. В. Стрoение и развитие профессиональной компетентности специалиста с высшим образованием (на материале подготовки педагога и психолога): автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра психол. наук: спец. 19.00.07 “Педагогическая психология” / Ю. В. Варданян. – М., 1999. – 38 с.
4. Гoгунов Е. Н. Профессионально-психологическая компетентность специалиста по физической культуре и спорту / Е. Н. Гoгунов // Гoгунов Е. Н. Система непрерывного психологического образования специалистов физической культуры и спорта. – Москва-Тольятти, МПГУ-ТГУ, 2003. – 326 с.
5. Грейліх О. О. Педагогічний професіоналізм учителя у стосунках з колегами / О. О. Грейліх. // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – №2. – С. 45-46;
6. Гришечко О. С. Влияние психологической компетентности на профессионально-личностный рост учителя иностранного языка: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. психолог. наук: спец 19.00.07 “Педагогическая психология” / О. С. Гришечко – Ростов-на-Дону, 1999. – 25 с.
7. Демидова И. Ф. Развитие психологической компетентности студентов – будущих учителей: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. психол. наук: спец. 19.00.07 “Педагогическая психология” / И. Ф. Демидова. – СПб., 1993. – 20 с.
8. Демин В. А. Профессиональная компетентность специалиста: понятие и виды. / В. А. Демин // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2000. – №4. – С. 34-42.
9. Исаева Н. И. Профессиональная культура психолога образования. / Н. И. Исаева. – М.: МПГУЮ; Белгород: БелГУ, 2002. – 235 с.
10. Кильмьяшкина Т. А. Становление психологического компонента профессиональной компетентности специалиста в педагогическом вузе: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. психол. наук: спец. 19.00.07 “Педагогическая психология” / Т. А. Кильмьяшкина. – Тамбов, 2005. – 26 с.
11. Колмогорова Л. С. Становление психологической культуры личности как ориентир современного образования. / Л. С. Колмогорова. // Педагогика. – 1997. – № 3. – С. 51-56.
12. Колмогорова Л. С. Становление психологической культуры школьника / Л. С. Колмогорова. // Вопросы психологии. – 1999. – № 1. – С. 85;

13. Консультант. [Электронный ресурс] // Кочюнас Р. Основы психологического консультирования. / Римас Кочюнас. – М.: “Академический проект”, 1999. – Режим доступа: <http://www.psylib.ukrweb.net/books/kociu01/index.htm>
14. Кузьм Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. / Н. В. Кузьмина – М.: Высшая школа, 1990. – 119 с.
15. Мальц Л. А. Развитие психологической компетентности как фактор профессионализации. [Электронный ресурс] / Л. А. Мальц // Анализ гуманитарных проблем современного российского общества: сборник статей – июль, 2008. – Режим доступа: <http://drupal.psychosfera.ru/?q=node/887>
16. Новий тлумачний словник української мови. У трьох томах. 200 000 слів. / [укладачі Василь Яременко, Оксана Сліпушко]. – [2-е вид., виправ.]. – К.: Вид-во “АКОНІТ”, 2006. – Т.1. А-К. – 926 с.
17. Орлов А. Б. Психология личности и сущности человека: парадигмы, проекции, практики: пособие для студентов психологических факультетов. / А. Б. Орлов. – И., 1995.
18. Остапчук Н. В. Детерминанты формирования психологической компетентности педагога. [Электронный ресурс] / Н. В. Остапчук, М. В. Комарова // 2-я международная научная интернет-конференция [“Профессиональное самосознание и экономическое поведение личности”]. – Режим доступа: <http://konfer.narod.ru/ostap.htm>
19. Словник іншомовних слів / [за ред. члена-кореспондента АН УРСР О. С. Мельничука. – К.: Головна редакція УРЕ, 1977. – 775 с.
20. Сухобская Г. С. Социально-психологическая зрелость как основа образовательной активности взрослого человека. / Г. С. Сухобская. // Академические чтения. – Вып.3: Теория и практика модернизации образования. – СПб, 2002. – 116 с.
21. Яковлева Н. В. Психологическая компетентность и ее формирование в процессе обучения в вузе: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. психол. наук: спец. 19.00.07 “Педагогическая психология” / Н. В. Яковлева. – Ярославль, 1994. – 20 с.

**Холоденко О.В.,
м. Київ**

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ У СУЧАСНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В статті розглядаються аспекти сучасної соціокультурної середовища як педагогічні умови виховання та формування молодого покоління.

Спеціальні педагогічні дослідження щодо різних аспектів впливу соціокультурного середовища на молоде покоління, які висвітлюють питання соціально-педагогічних умов виховання та формування особистості та її соціалізації в цілому, досліджені в працях Андрєнкової Н.В. [1], Андрущенко В.П.[2], Антонової Н. [3], Антюхової О.Ю. [4], Волкова Г.М. [5], Капської А.Й. [6], Корсун І.В. [7], Мудріка О.В. [8], Стельмаховича М.Г. [9], Сухомлинського В.О. [10], Циби В.І [13], Тарасенка Н.Ф. [14], Тищенко С.Н. [15] та ін.

Історично-культурні аспекти традиційного українського суспільства у поєднанні зі стандартами соціокультурних показників сучасних розвинутих держав містять ряд педагогічних умов щодо виховання та формування молодого покоління у сучасному соціокультурному просторі.